

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

X

**ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

27-28 квітня 2023 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 27-28 квітня 2023 року)

Суми, 2023

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. 367 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 6. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Володимир Семенов,

канд. наук з держ. упр.

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА У ДОБУ НАПОЛЕОНА БОНАПАРТА

Розробка і реалізація соціальної політики є одним з найбільш важливих завдань будь-якої країни. З моменту проголошення незалежності українська держава розпочала формування власної соціальної політики. Зокрема, в Конституції України зазначено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Формування і впровадження соціальної політики є доволі складним і відповідальним завданням тому, з огляду на це дослідження вітчизняного і зарубіжного історичного досвіду з цього питання є завжди актуальним.

Зважаючи на викладене вище, **метою** цієї статті обрано питання дослідження досвіду французького імператора Наполеона Бонапарта у галузі соціальної політики. **Завдання** доповіді полягають у наступному – з'ясувати і охарактеризувати особливості реалізації соціальної політики Франції у добу Наполеона I Бонапарта.

Періоду правління Наполеона Бонапарта присвячено доволі багато студій, але питання соціального захисту та соціальної політики цього періоду практично залишилися поза увагою. Це обумовлено тим, що ця людина в першу чергу розглядається як військовий та політичний діяч. Джерелами дослідження стали праці сучасних науковців Дж. Норвича «Стисла історія Франції» [3] та Е.Робертса «Лідерство в часи війни» [4] в яких, хоча і оглядово, але є згадки про діяльність Бонапарта у галузі соціальної політики. Окремо слід відзначити

такі документи як «Доповідь про становище в імперії міністра внутрішніх справ графа Монтале» та «Духівницю Наполеона», які наведені у додатку до біографічного твору О. Дюма «Наполеон. життєпис» [2].

Період Наполеона Бонапарта обраний не випадково. Суспільно-економічна ситуація тодішньої Франції дуже схожа з тими реаліями, які склалися в сучасній Україні. Франція наприкінці XVIII – початку XIX століть перебувала у стадії складних державних і суспільних трансформацій, а проведення необхідних реформ було ускладнено перманентним перебуванням у стані війни. Ті часи О. Дюма описує наступним чином: «Після повернення з Єгипту Бонапарт застав Францію у жалюгідному стані. На сході – громадянська війна, у Парижі та арміях некомпетентність, деградація, грабунок. Останні ресурси країни осідали у скринях постачальників, вершителів справ [2, с. 191]».

Джон Норвич так охарактеризував діяльність Наполеона в тих умовах: «У Франції, що стикнулася з хаосом та розрухою, які були наслідком революції та терору, він (Наполеон) швидко відновив мир, політичну рівновагу та сильну економіку; він ввів свободу віросповідання ... він підтримував низькі ціни на основні продукти харчування і створив Кодекс, який залишається основою цивільного права Франції та ще майже тридцяти інших країн [3, с. 334]».

Які кроки робив Наполеон Бонапарт у галузі соціальної політики щоб покращити складне становище країни? Одним з важливих завдань соціальної політики будь-якої країни є забезпечення соціальної рівності. У цьому аспекті можна стверджувати, що у Наполеона в цьому питанні були суттєві успіхи. Одним з досягнень Французької революції, що успішно розвинув Наполеон є *меритократія*, яку успішно реалізовував на практиці імператор. Як відзначає Е. Робертс: «Одним з найбільших винаходів Французької революції стала меритократія, яка випустила на свободу таланти цілого покоління, що до того часу стримувалася жорсткою класовою системою монархічного режиму. Упродовж століть і аж до 1789 року французи практично не могли піднятися в житті вище, ніж їхні батьки і діди, і от раптом меритократія дозволила талановитим людям сягнути суспільних вершин [4, с. 10]».

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає меритократію у двох значеннях: перше – влада, правління людей, що мають видатні здібності, яка має заступити капіталізм та друге – форма суспільства, в якому успіхи в освіті та соціальному статусі є результатом здібностей та індивідуальних зусиль [1, с. 519]

У дослідженні «Лідерство в часи війни. Головні уроки від творців історії» Е. Робертс відзначає, що з 26 призначених Наполеоном маршалів Першої імперії десятеро пройшли всі шаблі, в тому числі син бондаря (Мішель Ней), дубильника (Лоран Сен-Сір), судового пристава (Клод Віктор Перрен), броварника (Ніколя Удіно), селянина (Едуард Мортъе), мельника (Франсуа Лефевр), господаря заїжджого двору (Йоахім Мюрат), домашнього прислужника (П'єр Ожеро) та комірника-контрабандиста (Андре Массена) [4, с. 10].

Вище ми згадали лише маршалів Наполеона їх було не так багато але кількість генералів та офіцерів, вихідців з нижчих верств населення тодішньої Франції набагато більша. Як бачимо Наполеон не відкинув цей здобуток, а поглибив його можливості. Взагалі меритократія мала наступний соціальний ефект і зокрема функцію соціального захисту – збільшувала стійкість до суспільних викликів та негараздів.

Іншим питанням, якому Наполеон приділяв значну увагу був соціальний захист солдат і офіцерів його армії. Турбота про армію і вояків у контексті повномасштабної російської агресії в Україну є важливим аспектом на який слід звернути підвищену увагу. Як зазначає Е.Робертс Наполеон завжди читав петиції від солдатів та цивільних осіб і в міру можливостей задовольняв їхні прохання, якщо дозволяв бюджет Франції [4, с. 13].

Наполеон нарощував свою популярність в очах вояків і турботливим ставленням до них у разі поранень чи хвороби. Бійців ніколи не покидали думки про жахіття військових шпиталів кінця XVIII століття, тож Наполеон приділяв належну увагу потребам лікарів, забезпечуючи їм бодай мінімальні стандарти [4, с. 14].

Питання соціальної рівності у практичній діяльності Наполеона поширювалися не тільки на військових. Не було обійдене увагою і цивільне населення. О. Дюма, зокрема, зазначає: «Але імператор не забував про народ, щоб не підштовхувати його до спроби й справді зреалізувати свої політичні права. У листі міністру внутрішніх справ він пов'язує думку про пишну славу зі знищенням жебрацтва по всій Імперії. Він створив шпиталі, заснував товариство материнства, відновив інститут сестер милосердя, дав державну дотацію богадільням і повернув їм майно, відчужене декретом Конвенту. Він хотів, аби церковні церемонії були безкоштовні» [2, с. 192].

У Доповіді про становище в імперії міністра внутрішніх справ графа Монтале, а саме у розділі «Різноманітні роботи в департаментах» зазначено, що у департаментах особливу увагу уряд приділяє будинкам для бідних і в'язницям. П'ятдесят будинків для бідних уже побудовані і діють; тридцять один – будуються; розглядаються проекти ще сорока двох будинків [2, с. 214].

Окремо слід відзначити такий аспект, як те, що Наполеон власними діями показував приклади благодійності, що була спрямована на соціальний захист найбільш нужденних верств населення. У духівниці Наполеона Бонапарта доволі значна увага приділена соціальному захисту різних категорій громадян країни і не тільки увага, а і суттєві грошові пожертви. Так у пункті 36 йдеться про таке – усе, що понад суму в п'ять мільйонів шістсот тисяч франків ... має бути розподілено між пораненими біля Ватерлоо, офіцерами й солдатами батальйону острову Ельби [2, с. 230]. Продовженням цієї тези є пункт 37 в якому зазначено, що ці суми, у разі смерті одержувачів, будуть виплачені їхнім удовам та дітям [2, с. 230]. У третьому розділі заповіту зазначено наступне: «Я заповідаю половину свого особистого статку живим нині офіцерам і солдатам французької армії, тим, хто воював із 1792 по 1815 рік заради слави і незалежності нації» [2, с. 230]. Така турбота про вояків своєї армії є не частим явищем серед можновладців у світовій історії.

Цікавим виглядає зміст приписки до духівниці. В ній йдеться про заповіт коштів особам, що належать до приближених Наполеона. Але цікавими є умови

отримання цих коштів, а саме: «Я заповідаю, із двох зазначених мільйонів, графу Бертрану триста тисяч франків, з яких йому належить внести сто тисяч франків до казначейської каси для використання на благодійні справи» [2, с. 230]. І таких пунктів у заповіті декілька. Тобто Наполеон заповідає значні суми доволі забезпеченим людям, але за умови перерахування значної її частини на благодійність.

Не всі аспекти діяльності Наполеона можна чітко визначити як соціальний захист чи соціальна робота. Частина з його заходів, що спрямовані на вирішення соціальних питань можна назвати соціальною роботою лише опосередковано. Але не слід забувати, що соціальна робота як професійна галузь сформувалася значно пізніше.

Таким чином можна зробити такі висновки щодо діяльності Наполеона Бонапарта у галузі соціальної політики та соціального захисту. Він зміг на практиці реалізувати принцип соціальної рівності шляхом запровадження меритократії. У складні воєнні часи забезпечив соціальний захист солдат своєї армії, членів їх сімей та цивільних громадян шляхом розбудови соціальної інфраструктури. Розробив і прийняв Цивільний кодекс який юридично робив громадян рівними перед законом. Особистими вчинками Наполеон показував приклади філантропії іншим високопосадовцям країни.

Не всі ці досягнення можна оцінювати як беззаперечні, це певною мірою обумовлено тим, що в історіографії зазвичай розглядають Наполеона як військового діяча і як наслідок документів про його діяльність в галузі соціальної політики доволі обмаль. Тому завданням подальших наукових досліджень у цьому напрямку є проведення ґрунтовних досліджень з використанням документальної бази щодо соціальної політики Наполеона Бонапарта.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. Ред. В.Т. Бусел]. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

2. Дюма О. Наполеон. Життєпис. К. : Брайт Стир Паблішинг, 2017. 248 с.
3. Норвич Дж. Краткая история Франции [пер. с англ. О.В. Строгановой]. М. : КоЛибри, Азбука-Атикус, 2020. 480 с.
4. Робертс Е. Лідерство в часи війни. Головні уроки від творців історії. К. : Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 216 с.

Аліна Сіробаба,

студентка Сумського державного університету

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглядаючи проблеми, які постали в соціальній політиці в Україні, слід зазначити, що недостатнє здійснення соціального захисту населення, відсутність стабільного функціонування ринку праці й достатньої оплата праці та складність підвищення соціально-економічного рівня життя населення – все це сприяє загрозі опинитися на межі бідності. Тому на сьогоднішній день проблема бідності залишається *актуальною*, оскільки вона охоплює велику кількість населення і є важливим для вирішення завданням в українському суспільстві. **Метою** цього матеріалу є дослідження шляхів щодо зменшення рівня бідності та мінімізації її наслідків для громадян України. **Завданнями** матеріалу є аналіз досліджень інших авторів з даної теми та пошук напрямів подолання бідності в Україні в контексті Цілей сталого розвитку.

Проблема бідності поставала впродовж всього людського життя, а одним з перших офіційних документів щодо бідності був Указу Президента України від 15 серпня 2001 року «Про стратегію подолання бідності», в якому поняття «бідність» визначене як неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. Залишалися низькими розміри пенсій, допомоги та соціальних виплат. Не втратила гостроти проблема безробіття, яка є одним із головних факторів